

УДК 378.1 (477) : 371.83

Трибулькевич Катерина Георгіївна

Доктор педагогічних наук, доцент

*Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова***ДОСВІД СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У
ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

У статті розглянуто досвід студентського самоврядування зарубіжних країн та визначеного характерні риси, що становить перспективу для розроблення напрямів розвитку вітчизняного студентського самоврядування. Розглянуто досвід студентського самоврядування у Великій Британії, Німеччині, Сполучених Штатах Америки, Канаді, Франції, Польщі, Румунії, Росії, Білорусі та Литві. Здійснено зіставний аналіз функціонування вітчизняного та зарубіжного студентського самоврядування.

Ключові слова: студентське самоврядування, заклади вищої освіти, органи студентського самоврядування, студентське самоврядування за кордоном, виховна робота.

Процеси євроінтеграції вимагають вивчення іноземного досвіду функціонування студентського самоврядування та втілення його кращих традицій у практику роботи закладів вищої освіти.

Аналіз сучасного стану становлення студентського самоврядування призводить до висновків про ряд прогресивних змін у його діяльності: увагу громадськості до питань студентського самоврядування; зростання ваги органів студентського самоврядування у функціонуванні закладів вищої освіти, зокрема при прийнятті керівниками управлінських рішень; розширення повноважень студентського самоврядування; фінансування діяльності студентського самоврядування; посилення правозахисної функції органів студентського самоврядування.

Проблему розвитку студентського самоврядування за кордоном і впровадження його ідей на вітчизняному ґрунті розглядали Т.І. Бондар, Т.Б. Буяльська, І.В. Василенко, М.О. Карпуленко, Н.А. Костіна, А.В. Підгаєцька та ін. Метою статті є аналіз досвіду студентського самоврядування зарубіжних країн та визначення його характерних рис, що послугує підставою для розроблення перспективних напрямів розвитку вітчизняного студентського самоврядування.

Дослідження досвіду роботи студентського самоврядування у Великобританії засвідчило про функціонування у закладах вищої освіти країни студентських товариств, Students Societies. У Northumbria University (Нортумбрія) Великої Британії функціонує близька ста студентських товариств, до яких належать танцювальні, музичні, дебатні, феміністські, футбольні, покерні, письменницькі [11]. Примітним є те, що завданням товариств є розвиток певного напрямку студентських інтересів. Організація розважальних заходів для студентів не є метою діяльності товариств. Функцію організації та проведення розважальних заходів виконує найманий персонал. Товариства об'єднує студентська спілка. Керівництво її діяльністю здійснює правління студентської спілки з числа представників від студентів та експерти, що мають досвід роботи в потрібній галузі.

Аналіз роботи студентського самоврядування у Великій Британії призводить до висновку про ключові позиції досліджуваного феномену: всебічне врахування інтересів студентів, про що свідчить велика кількість студентських товариств; увага до розвитку лідерських якостей, що стає школою керівника, політика; потужна матеріальна підтримка з різних джерел: членські внески студентів, спонсорські та державні кошти.

Вивчення досвіду німецького самоврядування засвідчує, що основним завданням німецьких студентських лідерів є контроль і вплив на розподіл студентських внесків та освітню діяльність уряду федеральних земель [4]. Характерним для системи німецького студентського

самоврядування є взаємозалежне існування академічного та студентського самоврядування, коли студенти делегують своїх представників до академічного сенату та рад факультету, а викладачі та представник адміністрації можуть бути присутніми на студентських зібраннях. Частка студентів у таких радах становить 5-15% [7].

Структура студентського самоврядування включає: студентський парламент, загальний студентський комітет, студентську раду (колишні земляцтва), реферати (відділи), раду об'єднання фахівців (забезпечує функціонування студентського самоврядування за статутом).

Студентське самоврядування у Німеччині функціонує за наступними напрямками: організаційно-структурний; науково-освітній; господарчо-фінансовий; соціально-сервісний; культурно-спортивний; міжнародний.

Вивчення діяльності самоврядування у Німеччині свідчить про наявність спільних рис з сучасним Українським самоврядуванням: введення системи членських внесків, право студентів на страйк, представництво у вченій раді закладу, процедура обрання до представницького органу, наявність значної кількості напрямів діяльності. Проте перевагами німецької системи самоврядування є більша академічна свобода студентів як результат функціонування студентського самоврядування; чітка організаційна структура, узгоджена з вивіреною нормативно-правовою базою; значна державна підтримка.

Аналіз зарубіжних систем студентського самоврядування засвідчує, що студентське самоврядування у Сполучених штатах Америки максимально наближене до системи державного врядування країни. Починаючи із процедури вибору студентського президента, що відбувається з потужною передвиборчою агітацією у вигляді банерів на території університету, листівок, дебатів між кандидатами.

Обрані лідери позбавляються плати за навчання, можуть найматися університетом з неповною зайнятістю. До повноважень студентського президента входить контроль витрат студентських коштів та розміру студентських внесків. Студентський сенат є виразником студентської думки, що діє спільно з офісом студентського життя Office of StudentLife [7].

Система освіти Сполучених штатів Америки в цілому та система освітньої діяльності у закладах вищої освіти, і позааудиторної виховної роботи зі студентами спрямована на особистісне становлення громадянина США [2, с. 20]; функціонування Асоціації студентський урядів вищих навчальних закладів Америки для забезпечення узгодженої діяльності органів студентського самоврядування рівних закладів вищої освіти.

Аналіз системи студентського самоврядування Канади дозволяє твердити про багатоманіття студентських організацій, що діють на рівні вищого навчального закладу, провінції, федерації (національна студентська фінансова асоціація National Finance Student Association (NFSA), федерація канадських студентів Canadian Federation of Students, альянс студентських асоціацій Канади Canadian Alliance of Student Associations), міжнародному рівні: міжнародна студентська організація International Students Association, міжнародна студентська служба Canadian International Student Services, канадська асоціація управління фінансовою допомогою студентів Canadian Association of Student Financial Aid Administrators[8].

Студентські об'єднання здійснюють вплив на органи місцевого самоврядування шляхом обстоювання свободи слова, захист несправедливо засуджених, притягнення до відповідальності винних у порушенні прав людини. Національні організації об'єднують представників різних культур, що забезпечує рівність прав представників різних народностей. В економічних студентських організаціях студенти беруть на себе роль фінансових аналітиків, поруч із фахівцями реалізують інвестиційні проекти, розроблюють плани покращення добробуту місцевої громади. Потужний напрям діяльності студентських організацій – захист прав людини як у Канаді, так і в інших країнах.

Вивчення досвіду діяльності вищих навчальних закладів Канади засвідчило, що характерною особливістю функціонування студентського самоврядування є клубна робота, що включає спортивно-розважальний, академічно-професійний, добродійний напрями. Відмінністю студентського самоврядування у Канаді є висока соціально-політична активність

студентів, свідченням чому є «кленова весна», низка протестних акцій студентів, що мали місце у листопаді 2011 року, та загальний студентський страйк у лютому-березні 2012 року.

Найбільш перспективними для впровадження у практику діяльності вітчизняного студентського самоврядування є відносини між адміністрацією вищого навчального закладу та представниками студентського самоврядування; багатоманіття сфер діяльності студентського самоврядування; фінансування студентського самоврядування; форми діяльності студентських засобів масової інформації; чіткі вимоги до лідерів студентського самоврядування; звітність, прозорість студентського самоврядування, планування роботи органів студентського самоврядування; залучення до активної діяльності студентів усіх курсів і форм навчання [3, с. 167].

Аналіз досвіду функціонування студентського самоврядування у Франції засвідчує, що осередками самоврядування у вищих навчальних закладах є студентські об'єднання на зразок асоціацій і синдикатів. Студенти беруть участь у роботі адміністративної, наукової ради, ради з питань навчання та університетського життя, що складаються на 50% з викладачів [6]. Кошти на функціонування студентського самоврядування надходять від спонсорів, в обмін на рекламування студентами їх продукції, та батьків студентів. Перевагами системи студентського самоврядування Франції є широка представленість студентів у радах вищого навчального закладу, можливість здійснювати реальний вплив на розгляд питань адміністративного, наукового характеру, соціальних питань.

Система польського студентського самоврядування охоплює державний, місцевий рівні та рівень вищого навчального закладу. Державний рівень представлений функціонуванням студентського парламенту Польщі, що є структурою, яка об'єднує представників від органів студентського самоврядування всіх вищих навчальних закладів Польщі, та ради вищої освіти. Студентський парламент, або загальнопольське представництво студентських самоврядувань, бере участь у підготовці законопроектів, документів, пов'язаних зі студентами. Рада вищої освіти є виборним органом і складається з 21 кандидата наук, 6 докторів наук та 3 студентів [5, с. 2]. Завдання даного органу передбачають співпрацю з міністром освіти та владними структурами, що визначають державну освітню політику.

На рівні вищого навчального закладу студентське самоврядування представлене законодавчою, виконавчою та судовою владою. Законодавчу владу уособлює студентський парламент або сенат вищого навчального закладу. Вибори до цього органу проходять раз на рік. При чому, в них беруть участь студенти і денної, і заочної форми навчання, аспіранти і докторанти. Найбільша квота на виборах встановлена для студентів денного відділення, для решти категорій, – квоти менші. Кандидати проводять яскраву передвиборчу кампанію [10, с. 19].

Цікавим фактом є те, що в процесі передвиборчої агітації, кандидати можуть роздавати виборцям печиво або невеликі подарунки, тоді як у Індії такий факт могли б розцінити як підкуп виборців. У одному з індійських вищих навчальних закладів, після виборів лідера студентського самоврядування, проводилось розслідування, предметом якого стало виявлення фактів роздачі безкоштовних записників та кедів. Подарунки, роздані агітаторами, вилучив виборчий комітет [6].

Виконавча влада реалізується такими органами як: студентська адвокатура, бюро співпраці за кордоном; комісія з інформації та зв'язків із громадськістю, з проблем студентів, справ аспірантів і докторантів, проблем культури, контрольно-ревізійна; бюро соціальних справ, наукова рада. До колегіальних органів державного університету студенти обираються у складі 25 % [6]. Судова влада реалізується через роботу дисциплінарних комісій або товариського суду.

Особливістю польського самоврядування є те, що не простежується вияв студентської ініціативи на рівні академічної групи, адже у вищих навчальних закладах даної країни така одиниця практично відсутня. Групи є динамічними, формуються в залежності від потреб студентів у вивченні певних дисциплін.

Дослідження польського самоврядування засвідчило, що в його структурі функціонує значна кількість студентських організацій і товариств суспільно-політичної, релігійної, професійної, наукової спрямованості. Таким чином студенти мають широке поле для реалізації власних нахилів та уподобань.

Місцевий рівень студентського самоврядування впроваджується на рівні гмін (волостей, найдрібніших територіальних одиниць), повітів (середніх одиниць, понад 100 тисяч жителів), воєводств (найбільших територіальних об'єднань, яких у Польщі з першого січня 1999 року – 16). Аналіз системи польського самоврядування дозволив визначити наступні перспективні для вітчизняного самоврядування моменти: злагодженість діяльності законодавчої, виконавчої, судової влади в структурі студентського самоврядування; представленість студентського самоврядування на державному, вузівському, місцевому рівні, що забезпечує участь студентів у вирішенні питань освітнього та управлінського характеру; фінансування органів студентського самоврядування з різних джерел; високий рівень гарантування демократичних цінностей у вищій школі.

Румунська система студентського самоврядування визначається високим рівнем автономії вищих навчальних закладів. Студенти представлені у кількості 25 % від загального складу в ключових органах вищого навчального закладу: сенаті, радах факультету, комісіях. Університетські органи не можуть ухвалювати рішення, що стосуються студентів, без узгодження та присутності представників студентського самоврядування. Фінансування студентського самоврядування здійснюється адміністрацією вищого навчального закладу. Консолідації зусиль студентських лідерів сприяє діяльність Національного альянсу студентських організацій Румунії, що представлена близька 170 студентами різних вищих навчальних закладів [6]. Члени організації обстоюють якість освітнього процесу, його відповідність європейським нормам, та мають назву ініціаторів Болонського процесу.

Домінантними рисами студентського самоврядування Румунії, що мають перспективне значення для українських студентів, є вага студентських лідерів у вирішенні питань університетського життя, широка представленість у робочих органах управління вищим навчальним закладом, потужна загальнодержавна студентська організація.

В Росії студентське самоврядування розглядають як одну з форм виховної роботи у вищому навчальному закладі, спрямовану на формування всебічно розвиненої особистості з активною життєвою позицією, творчим потенціалом, високим професійним рівнем. Наявність студентського самоврядування в сучасній Росії є необхідною умовою для проходження акредитації та атестації вищого навчального закладу. Студентське самоврядування є однією з форм молодіжної політики держави. Активізація руху студентського самоврядування відбулася у 2012 році з прийняттям федерального закону від 29.12.2012 № 273-ФЗ «Про освіту в Російській Федерації». Привертає увагу зв'язок державної політики з діяльністю органів студентського самоврядування та значний контроль з боку різних структур за функціонуванням даного феномену, що не є сприятливим фактором для розвитку студентського самоврядування на демократичних засадах.

На відміну від вітчизняної системи студентського самоврядування, що в останні роки бере курс на відділення профспілкової організації зі структури студентського самоврядування, в Росії профспілка залишається вагомою ланкою самоврядної ініціативи. Позитивним набутком діяльності студентського самоврядування таких країн як Росія та Білорусь є відродження руху студентських будівельних загонів. Поодинокі випадки функціонування таких загонів, після здобуття Україною незалежності, можна було спостерігати і в Україні, проте масовізації не відбулося, і рух студентських будівельних загонів не здобув другого життя.

Студентське самоврядування Білорусі характеризується фазою розбудови системи управління вищою школою та системи студентського самоврядування в тому числі. В Гомельському державному університеті, Білоруському державному економічному університеті функціонують студентські ради. У Брестському та Могильовському університетах діють ради студентського самоврядування. Незначне поширення мають студентські ректорати та деканати. Проте, варто відзначити, що Білорусь вже має досвід

функціонування студентського союзу Білоруського державного університету, який має статус юридичної особи. Однак, діяльність організації спрямована здебільшого на культурну та творчу самореалізацію студентів, а захист їх прав не є пріоритетним завданням. На законодавчому рівні діяльність органів студентського самоврядування потребує врегулювання з метою наближення до автономії цих структур, та їх функціонування на демократичних засадах.

Аналіз функціонування системи студентського самоврядування у Литві засвідчив, що позитивним моментом роботи студентського самоврядування є представництво студентів у роботі всіх органів університету: комісіях по компенсації витрат на навчання, апеляційній, з навчального процесу, з питань етики, питань гуртожитку, розвитку інфраструктури [1]. Керівні функції покладено на президента, віце-президента, членів ради та ревізійної комісії, яких щорічно обирають на студентській конференції вищого навчального закладу [9, с. 70]. Студентські лідери представлені також у сенаті, ректораті, академічній раді, вченій раді, раді якості, комісії з допуску до педагогічної діяльності викладачів.

Діяльність органів студентського самоврядування вищих навчальних закладів координується Литовською національною радою студентів, що об'єднує представників студентського самоврядування різних вищих навчальних закладів. Головним органом ради є конференція. Виконавчими органами є президент, регіональні представництва та контрольний комітет (ревізійна комісія або комітет із внутрішнього аудиту). Від імені конференції діє центральна рада, що є другим за значущістю органом. Литовська студентська рада має досить широкі повноваження, свідченням чого є те, що саме рада видає студентські посвідчення.

Дослідження досвіду студентського самоврядування європейських країн свідчить про наступні характерні риси студентського самоврядування: партнерські взаємини студентських лідерів із керівництвом вищого навчального закладу; широка представленість студентів у керівних органах вищого навчального закладу; значний вплив органів студентського самоврядування на вирішення питань життєдіяльності вищого навчального закладу; багатопланова діяльність студентського самоврядування у різних сферах діяльності з урахуванням потреб, нахилів та уподобань студентів; значна матеріальна підтримка органів студентського самоврядування з боку адміністрації вищого навчального закладу; наявність матеріальної бази для функціонування органів студентського самоврядування; відсутність студентських профспілок; прямі таємні вибори до органів студентського самоврядування.

Зіставний аналіз свідчить про те, що вітчизняна система студентського самоврядування має деякі спільні риси із самоврядуванням європейських закладів вищої освіти, зокрема, здійснення виборів до органів студентського самоврядування шляхом прямих таємних виборів. Аспекти побудови партнерських взаємин студентських лідерів із керівництвом вищого навчального закладу, посилення впливу органів студентського самоврядування на життєдіяльність вищого навчального закладу, збільшення фінансової підтримки органів студентського самоврядування та зміцнення матеріальної бази, потребують дальшого вдосконалення та поширення у вітчизняних вищих навчальних закладах. Визначення напрямів застосування досвіду зарубіжного студентського самоврядування становить перспективи для подальших досліджень.

Література:

1. Барановская И. Литва. Координаты : студенческое самоуправление / Ирина Барановская, Илья Бераснев // БОСС : братство организаторов студенческого самоуправления [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://aboss.by/blog/102/litva-koordinaty-studencheskoe-samoupravlenie>
2. Бондар Т. І. Тенденції розвитку студентського самоврядування в системі вищої освіти США : автореф. дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Т. І. Бондар. – Кіровоград, 2009. – 20 с.
3. Василенко І. В. Виховання громадянськості студентів засобами самоврядування у вищих навчальних закладах Канади : дис. канд. пед. наук : 13.00.07. / Ірина Віталіївна Василенко. – К., 2009. – 229 с.
4. Грабська Аніта Студентське самоврядування по-німецьки / Аніта Грабська // Освіта.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/abroad/higher_school/germany/14303/
5. Карпуленко М. О. Студентське самоврядування у вищих навчальних закладах Польщі як фактор демократизації вищої освіти / М. О. Карпуленко // academy.gov.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10kmovop.pdf>
6. Майструк С. Практика студентського самоврядування за кордоном / Світлана Майструк, Юлія Кондрацька // Рідна країна. Світоглядний портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ridna.ua/2011/01/praktyka-studentskogo-samovryaduvannya-za-kordonom/>

7. Особливості організації студентського самоврядування за кордоном // Студопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studopedia.org/12-99184.html>
8. Підгасцька А. В. Виконання організаціями студентського самоврядування в Канаді суспільно-політичної функції / А. В. Підгасцька // Інституційний репозитарій Уманського державного педагогічного інституту імені П. Тичини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/3197/1/Pidhaietska_statikonf..pdf
9. Студенческоесамостоятельство Беларуси / С. А. Воронкевич, А. С. Луцевич, П. Д. Махинов, Е. И. Шестопалов. – Минск : «Энциклопедикс», 2013 – 92 с.
10. Щербаченко В. Розвиток студентського самоврядування в університетах Республіки Польща / В. Щербаченко // Громад. ініціативи. – 2001. – № 4 (10). – С. 18–20.
11. Як працює студентське самоврядування в Англії? Матеріал підготовлено прес-службою УАСС за результатами поїздки до Northumbria University в рамках проекту TEMPUS «IMPRESS» // Вища освіта. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vnz.org.ua/statti/9060-jak-pratsjue-studentske-samovrjaduvannja-v-angliyi>

УДК 372.878

Ткемаладзе Зоя Павлівна

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

У статті проаналізовано роль мистецтва у формуванні особистості. Досліджено методологічні і методичні проблеми музичного навчання і виховання школярів. Акцентовано агу на точку, що розгляд методологічних і методичних проблем музичного навчання і виховання школярів виявляє тісний взаємозв'язок цих проблем, залежність ефективності педагогічної діяльності від розуміння вчителем теоретичних основ музично-виховного процесу.

Ключові слова: музична педагогіка, методологія, музичне мистецтво, навчання, виховання, музичне сприймання, психологія, музикознавство.

Провідним завданням музичної педагогіки є художньо-творчий розвиток дітей. Учитель має розвинути чутливість учнів до музичного мистецтва, ввести їх у світ краси й добра, відкрити в музиці животворне джерело людських почуттів і переживань. Великого значення у цьому процесі набуває вміла і цілеспрямована навчально-виховна робота у загальноосвітніх школах. На її якості позначаються насамперед проблеми, пов'язані з пошуком ефективних шляхів, визначенням кінцевої мети, завдань і методів музичного виховання дітей, вибором конкретної навчальної програми тощо.

Доводиться констатувати, що усталені шляхи музичного виховання школярів не завжди ефективні, що проблеми, які при цьому виникають, лежать не стільки у площині практики, скільки у площині їх теоретичного осмислення. Усе більше виявляється методологічна невизначеність головних понять музичної педагогіки, а звідси й різне тлумачення музично-педагогічних явищ, різне бачення проблем. Саме тому музичне виховання пов'язується насамперед із теоретичними дослідженнями у сфері педагогіки, психології, музикознавства, а також тих наук, які живлять їх своїми ідеями. Вивчення методологічних проблем теорії і практики музичного навчання і виховання сприятиме систематизації накопиченого знання, служитиме основою подальшого педагогічного пошуку.

Методологія будь-якої науки включає різні рівні наукових знань. Загальна методологія характеризується системою знань узагальнюючого, універсального рівня. Йдеться, насамперед, про закони і категорії діалектики. Часткова (спеціальна) методологія є сукупністю як загально філософських, так і локальних методологічних знань і методів дослідження, на які опирається конкретна наука. Виходячи з цього, методологія музичної педагогіки, як часткова, є системою знань про основи теорії музичного навчання і виховання, принципи і способи дослідження музично-педагогічних явищ.